

Az aspektus mint determináns

A progresszív aspektus és az általánosított kvantorok elmélete

Ohnmacht Magdolna
SZTE Elméleti Nyelvészet
magdoid@gmail.com

Jelen kutatási eredmények megjelenését „Az SZTE Kutatóegyetemi Kiválósági Központ tudásbázisának kiszélesítése és hosszú távú szakmai fenntarthatóságának megalapozása a kiváló tudományos utánpótlás biztosításával” című, TAMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0012 azonosítószerű projekt támogatja. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Fogalmak

- Aspektus:
 - nézőpont aspektus (Carlota Smith),
 - független az eseményszerkezettől,
 - alapvetően minden típusra alkalmazható
- Aspektusok:
 - Smith (1997): progresszív, perfektív, semleges
 - Maleczki(2001): progresszív, egzisztenciális

Főnévi tartomány – temporális tartomány

A főmondatbeli progresszív aspektus vizsgálata az időhatározók segítségével

- A) nem kompatibilis: időmódosítók (*fél óra alatt, egész délután, egy órán át*)
- B) kompatibilis:
- statikus, időpont vagy szakaszjelölő időhatározók (*tegnap, múlt szombaton, délben*)
 - szintaktikailag: topik pozíció a felszíni szerkezetben
 - szemantikailag: rendes diskurzus topik, specifikus vagy határozott
- A progresszív mondat olyan kategorikus állítás, amelynek topikja temporális topik.

Főnévi tartomány – temporális tartomány

Corazza (2002)

- **Understanding competence test:**

1) *The teaching starts on a Monday.*

* 'A tanítás a hét egy olyan napján kezdődik, amelyet hétfőnek neveznek.'

- **Embedding-substitution test:**

2. a) *Lois wishes to kiss Superman* → * *Lois wishes to kiss Clark Kent.*

b) *Lois wishes to meet a bachelor* → *Lois wishes to meet an unmerried man.*

c) *Lois wishes to visit us on a Monday* → *Lois wishes to visit us on the day after a Sunday.*

- **Syntactic coordination:**

3.a) *All Mondays and vixens are unfriendly.*

b) **All the Pauls and bachelors are males.*

→ → a B típusú időhatározók hasonlóak a megszámlálható főnevekhez, halmazjelölő kifejezések

Főnévi tartomány – temporális tartomány

Partee (1984)

- temporális anaforák – az angol *simple past* anaforikus jellege

4. Nem kapcsoltam le a villanyt.

(* ‘Még soha nem kapcsoltam le a villanyt.’)

- előfeltételezett időpont,
- nem azonosított, határozatlan.

Főnévi tartomány – temporális tartomány

Kearns (1991)

- az angol igeidőket a névelők segítségével jellemzi

Progressive: mindig határozott idejű

Simple past: lehet határozott és határozatlan idejű

Present perfect: mindig határozatlan idejű

(lásd a főnévi tartományt:

- határozott névelős főnévi csoport,
- határozatlan névelős főnévi csoport,
- puszta köznévi)

- A progresszív esetében megjelenő temporális keret olvasat Grice mennyiségi maximájával magyarázható.

Főnévi tartomány – temporális tartomány

Maleczki (2001)

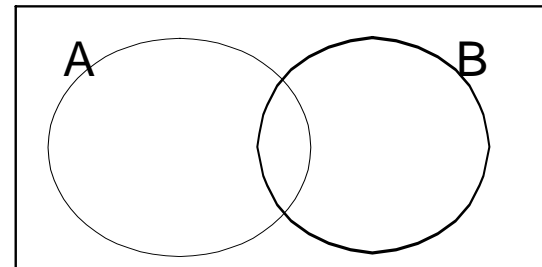
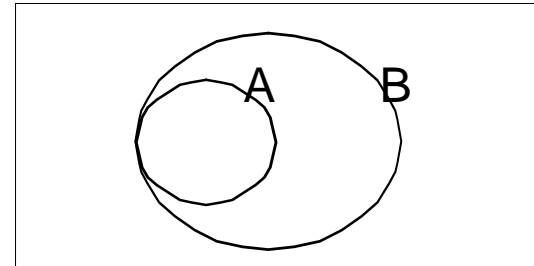
- információs szerkezeti és szintaktikai összefüggések
- Az egzisztenciális aspektus a thetikus állítástípusba tartozik → nem tartalmazhat referáló, topik szerepű összetevőt → puszta köznév

5. Légy van a levesben.

(lásd a temporális tartományt: *Voltam már külföldön.*)

Az általánosított kvantorok elmélete

- **A béka ugrál.**
A békák ugrálnak.
Minden béka ugrál.
- **Múlt szombaton épp vitorláztam.**
- **Egy béka ugrál.**
Néhány béka ugrál.
- **Múlt szombaton lenyírtam a fűvet.**

Általánosított kvantorok a temporális tartományban

Főnévi tartomány: D+N

Temporális tartomány: Asp+Időhat.

(lásd: $E \subseteq R$, $R \subseteq E$)

Miért az aspektus és miért nem csak az időhatározó?

6.a) *Délben épp futottam.*

b) *Délben felmáztam a fára.*

7.a) *Amikor villámlott, épp zuhanyoztam.*

b) *Amikor villámlott, meggyújtottam egy gyertyát.*

Az időhatározó határozott referenciájából nem következik a progresszivitás.

Következmények I. - Monotonitás

↓**Minden**↑

Minden béka (A) ugrál.

A bővítése: * → **Minden állat ugrál.**

A szűkítése: → **Minden kecskebéka ugrál.**

→ **bal monoton csökkenő**

Minden béka ugrál (B).

B bővítése: → **Minden béka mozog.**

B szűkítése: * → **Minden béka nagyokat ugrál.**

→ **jobb monoton növekvő**

Következmények I. - Monotonitás

Progresszív aspektus: ↓ ↑

Múlt szombaton (A) épp vitorláztam.

-A bővítése: * → **Múlt héten épp vitorláztam.**

-A szűkítése: → **Múlt szombaton délután épp vitorláztam.**

→ **bal monoton csökkenő**

Múlt szombaton épp **vitorláztam (B).**

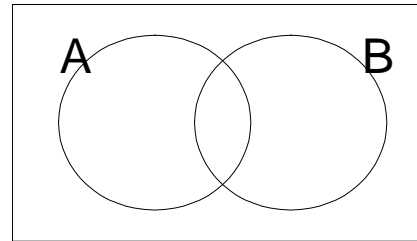
-B bővítése: → Múlt szombaton épp **sportoltam.**

-B szűkítése :* → Múlt szombaton épp **versenyvitorláztam.**

→ **jobb monoton növekvő**

Következmények II. - konzervativitás

- A természetesnyelvi determinánsok konzervativitása →
- az A halmazon élnek

- Az aspektus:
- A temporális topik által jelölt szakaszon (rendezett halmaz):
múlt szombat
- A progresszív aspektus igazságfeltételeinek megadásában csak az A halmaz játszik szerepet →
- temporális keret/ imperfektív paradoxon nem írható le igazságfeltételekkel

Irodalom

- Corazza, E. (2002): Temporal indexicals and temporal terms, *Synthese* 130: 441 - 460, Kluwer Academic Publishers
- Kearns, K. S. (1991): The Semantics of the English Progressive, Dissertation, Dept.of Linguistics and Philosophy, MIT
- Maleczki, Márta (2001): Az információs szerkezet, a szintaktikai szerkezet és az aspektus összefüggései a magyarban: a progresszív és az egzisztenciális aspektus. Bakró Nagy – Bánréti - É. Kiss (szerk.): *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és a nyelvtörténet köréből*, 165-181. Osiris, Budapest
- Ohnmacht, M. (2011): A progresszív és a temporális topik a magyarban (LingDok konf. 2010, megjelenés alatt)
- Partee, B. H. (1984): Nominal and temporal anaphora, *Linguistics and Philosophy* 7, 243–286.
- Smith, Carlota S. (1991): *The Parameter of Aspect*, 2nd edition 1997. Kluwer Academic Press